
POLGÁRI JOG

Visszaélés a joggal.

Irta: Dr. Meszlény Artur.

A MMT. 2. §-a, amikor a svájci magánjogi törvénykönyv 2. cikke nyomán a Treu und Glauben elvét mintegy zászlóként lobogtatja a magánjogi szabályok élén, egyúttal azt a kijelentést is teszi, hogy „a törvény nem nyújt oltalmat a joggal való visszaélésnek.” Szép és magasztos elv, amelyre a bírói gyakorlat szívesen hivatkozik, amikor igazságérzete ezt diktálja és konkrétobb jogszabályt nem talál, amellyel a gyengébbet a *summum jus summa injuria* veszedelmével szemben megoltalmazhatná. Szép és veszedelmes elv, amelynek mértéktelen alkalmazása tűrhetetlen önkénykedésre és jogtiprásra vezethetne. Ezért fontos és közérdekű feladat, megvonni azokat a határvonalakat, amelyekben belül annak érvényesülnie kell és amelyekben túl érvényesülnie nem szabad.

E határvonalak nem egyszersmindenkorra állanak, hanem minden korra, minden jogrendszerre vonatkozólag a társadalmi felfogások, az egyes jogviszonyokon belül helyesnek talált megoldások összességének mintegy közép-arányosaként adódnak.

A római források — eltekintve néhány egészen távoli és erőszakolt beléjük-értelmezéstől — tudtommal csak két közvetlen utalást tartalmaznak, amelyekből következtethető, hogy bár az ő individualisztikus felfogásuk az egyénnel szembenállók és a köz érdekeinek sokkal csekélyebb mértékű figyelembevételét kívánta meg, mint mai társadalmi berendezkedésünk, még sem részesítették oltalomban a nyilvánvaló bosszantást. Az egyik a Digesták VI. könyvének 1. címében (*De rei vindicatione*) a 38. lex alatt van felvéve és *Celsus*tól ered s benne arról van szó, hogy ha a nemtulajdonostól vásárolt ingatlant a vevőtől elperlik, ez azt a tulajdonosnak milyen kártérítés mellett köteles átengedni. *Celsus* többek között úgy vélekedik, hogy a tulajdonos visszakaphatja az ingatlant, ha a birtokosnak annyit fizet, amennyit az utóbbi kapna, ha a beépített ingókat ismét elválasztanák, s hozzáteszi, hogy a rosszakaratnak itt nem

szabad teret engedni, így ha pl. valaki a falra alkalmazott gipszdiszítést vagy freskókat le akarná kaparni, anélkül, hogy ebből bármi haszna lenne, csak éppen hogy azokat megsemmisítse. A másik pandektahely a Digesták L. könyvének 10. címe (De operibus publicis), ahol a 3. lex bevezetése arról szól, hogy magános új épületet a fejedelem jóváhagyása nélkül nem emelhet, ha ez egy várossal való vetélkedést célozza, vagy forradalomra ad okot, avagy pedig egy színház vagy amfiteatrum közelében akarják felépíteni. Már amit Marcellusnak tulajdonít a l. 1. §. 12. Dig. De aqua et apuae pluviae arcendae 39., 3., hogy az ellen, aki a saját telkén kútat furt és ezzel a szomszéd telkét tápláló forrást elvezette, nincs kereset, és pedig *actio doli* sem, feltéve, hogy ezt nem károsító szándékkal tette, hanem csak azért, hogy saját földjét megjavítsa: ez már nem vág a chikane kérdésébe, mert egyszerűen a kártérítés tényállásához megkivánt vétkességet feltételezi.

Ha valamikor, hát ma, amikor a magánjog alappillérei inognak, lehet legkevésbé a felvetett kérdésben is fix és önellenmondás nélküli állásfoglalásokra számítani. Pusztalátszat, hogy amikor a MMt. id. 2. §. 2. bekezdésével szembeállítjuk az 1711. §. ama rendelkezését, hogy „aki joggal él, az ebből másra háruló kárért nem felelős, kivéve, ha nyilvánvalóan csak károsítás céljából teszi” — akkor pozitív és negatív oldaláról szabatosan elhatárolt tényállást írtunk körül. A kir. Kúria 1932. febr. 4-én P. V. 7231/1930. sz. a. kelt ítéletében (Esettárunk f. é. 178. sz.) marasztalta az alperest, akinek a bűne az volt, hogy amikor 15 P-ös követelése erejéig a felperes ellen végrehajtást vezetett, e lépés megtétele előtt nem hívta fel a felperest arra, hogy kegyeskedjék beszámítási jogát gyakorolni a vele szemben fennálló 85 P-ös ellenkövetelés erejéig, hanem minden előzetes *pourparler* nélkül foglalt.¹⁾ S míg egyfelől nem talált a joggal való visszaélést abban, hogy a munkaadó magánvállalat egyes alkalmazottait nyugdíjban részesíti, másokat pedig nem (Kúria 1932. jan. 26., P. II. 1310/1931. sz., Esettárunk f. é. 183. sz.), addig másfelől a gazdatisztet a joghelyzetét hátrányosan érintő áthelyezéssel szemben megvédte és a mundaadót, aki a parancsnak nem engedelmeskedő gazdatisztet felmondás nélkül elbocsátotta, a felmondási időre eső illetmény megfizetésére kötelezte (P. II. 4955/1928. sz., Jogi Hírlap III. 2. sz.). Amikor a szomszédos vadászterülettel bíró felek közül az alperes, valahányszor a felperes a saját területén vadászatra megjelent, a határ közelében hatalmas füsttel, tűzzel, lármával és riasztó lövésekkel ijesztgette a vadat, úgy, hogy a felperes-

¹⁾ E határozat találó megbeszélését *ifj. dr. Szigeti László*-tól l. e lapok f. é. 129. s. k. 11.

nek éveken keresztül nem sikerült egyetlen vadászata sem. A Kúria az alperest kártérítésre kötelezte (VI. P. 1290/1927. sz., Jogi Hírlap II. 416. sz.). Viszont amikor a felperesnek az alperes állást ígért az üzletében arra az esetre, ha egy bizonyos mértékű forgalmat elér, de ez a feltétel az alperes magatartása miatt nem következett be, a Kúria nem látott kártérítésre alapot, mert a felperes nem is állította, hogy az alperes az árak eladását szándékosan és kizárólagosan azért tagadta meg, hogy felperesnek a jó erkölcsökbe ütköző módon kárt okozzon (P. II. 7824/1931. sz., Esettarunk f. é. 161. sz.).

Találkozunk a gyakorlatban azzal a szemponttal is, hogy a jogot nem szabad úgy gyakorolni, hogy ezáltal a másoknak a joggyakorlás útján elérhető előnnyel arányban nem álló károsodása idéztessék elő (Kúria 159. sz. E. H. — PHT. I. 42. l. és P. VI. 7676/1925. sz., utóbbit idézem a Grill-féle Magánjog VI. kiadás, I. k. 28. l.), s hasonló irányu az a tétel, amelyet a Kúria a fentérintett 15 P-ös beszámítás esetében úgy formuláz, hogy „általános magánjogi jogszabály, hogy a jogok gyakorlásában a jóhiszeműségnek kell érvényesülnie és a jog csak méltányosan gyakorolható”, aminek hiányában a megengedett joglépések igénybevétele a joggal való visszaélés fogalma alá esik. Oly tétel, amely messze túlmegegy ama határokon, amelyeket más esetekben a fentiekből is kitetszőleg maga a Kúria vont meg.

A megszokott emberi dimenziókat messze túlszárnyaló látókörű Kohler¹⁾ a joggal való visszaélés esetét akkor látja

¹⁾ Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts, III. Bd., I. Teil, Berlin, 1915., 6. s. k. II.

fennforogni, ha 1. a jogot jogcélja ellenére valakinek elnyomására használják fel, 2. a jogot úgy gyakorolják, hogy jog és ellenjog nem állanak egymással a kellő arányban, 3. ha a joggal úgy bánnak, hogy az egyéni és az összességi jog nem lép egymással a kellő vonatkozásba, 4. ha a joggal úgy élnek, hogy ez ellentétbe jut a kulturális renddel, és végül 5. ha a jogot chikane céljára gyakorolják.

ad 1. Ide tartozik: a) az alaki joggal való élés abból a célból, hogy az anyagi jogot kijátsszák. Ide sorozza a védjeggyel, névvel üzött megtévesztéseket, váltók és más alakszerű papírok jogkerülő felhasználását, az elévülés kihasználását, hibásan létrejött ítélet végrehajtását stb., b) valamely jog gyakorlása szükségtelenül bántó módon, pl. büntető ítélet közzététele, a férj részéről annak közzététele, hogy nejétől megvonta a kulcsok hatalmát, történetíró, emlékirat szerzője részéről intimítások időelőtti közzélése stb., c) az adós részéről elkövetett jelentéktelen mulasztásokból súlyos jogkövetkezmények levonása, pl. csekély késedelem

alapján a részfizetési kedvezmény megvonása, elengedett követelés felélesztése stb., d) az adós szorult helyzete, ha a hitelezőnek a teljesítéshez nem fűződik jelentékenyebb érdeke, különösen gazdasági válságok idején (utalás a Code Civil 1244. cikkére, amely nálunk most éppen fájdalmasan aktuális.¹⁾)

ad 2. Jogok összeütközése a magánjog minden terén előfordul, akár ugyanahhoz a szűkebb jogterülethez tartozó, akár különböző területekre eső jogokról legyen szó. Így kollidálhat tulajdonjog tulajdonjoggal vagy korlátolt dologbeli joggal, családjogi jogositvány ugyanolyannal, de szembekerülhet családjogi jogositvány vagyoni joggal is. Részletezés túlmesszire vezetne. Néhány további példa alább.

ad 3. Egyéni joggal nem szabad úgy élni, hogy az összességi jog sérelmére szolgáljon. Példa: a *par conditio creditorum* érvényesülése a fizetéseképtelenségi jogban, ahol a jog gondoskodik arról, hogy egyes hitelező az összeomlás küszöbén ne kapjon kedvezményes kielégítést vagy biztosítást, ne elégíthesse ki magát beszámítás útján a többiek rovására, a megajándékozott adja vissza, amit ingyenesen kapott stb.

ad 4. A kulturális rend elsőbbsége a magánérdekkel szemben megköveteli, hogy pl. az ingatlan tulajdonosa tűrje el nemcsak ama behatásokat a telke fölötti légűrbe, amelyek az ő érdekszféráját már nem érintik — ezt külön dologjogi szabály biztosítja (MMT. 499. §.) —, hanem ezen túlmenőleg pl. bizonyos magasságban el kell tűrnie a léghajózást még akkor is, ha ebből reá bizonyos veszedelmek származnak, mert az ő külön érdeke nem gátolhatja meg a léghajózás fejlődését. Viszont a tulajdonostól nem lehet tulajdonjoga korlátozásának túrésát követelni az említett előfeltétel nélkül pusztán azon az alapon, hogy ez a korlátozás reá nézve nem jelentős.

ad 5. Chikane nem rejlik önmagában a kiméttelen joggyakorlásban vagy abban, hogy a jog gyakorlása más számára kellemetlen vagy hátrányos, s elvileg közömbösök azok az indokok is, amelyek a jogosultat ily joggyakorlásra bírják. Ha telkemen csak azért építek, mert örömem telik abban, hogy ez a szomszédot bosszantja: ebbe a jog nem szól bele, mert nem hivatása, hogy a szíveket és veséket vizsgálja és a személyt joga gyakorlásának módja felől leckéztesse. Csak ha a joggyakorlásnak nem is lehet más észszerű

¹⁾ Les juges peuvent... en considération de la position du débiteur, et en usant de ce pouvoir avec une grande réserve, accorder des délais modérés pour le paiement et surseoir l'exécution des poursuites, toutes choses demeurant en état.

célja, mint másnak bosszantása vagy károkozás, áll a helyzet másként. Nem az tehát az irányadó, vajjon a magatartásnak a konkrét esetben csupán bosszantási célja lehetett, hanem az, hogy annak egyáltalán nem lehet más célja (így RG. is 1905. május 23., Jur. Wschr. 34. k. 388. l.).

Nagyjában ez *Kohler* geniális áttekintésének rövid foglalata. Érdeemes egy futó pillantást vetnünk arra, hogyan érvényesülnek ezek a meglátások a mi mai jogunk területén.

ad 1. a) Mindjobban tért foglal az a gondolat, hogy tisztességtelen verseny miatt nyilván alaptalanul és károsító céllal folyamatba tett per kártérítésre kötelez (Bpesti T. P. VII. 2786/1932. sz.). Magam már ismételtelen lándzsát törtem a mellett, hogy a keresetet el kell utasítani, ha kizárólag lappáliák fontoskodó és torzító nagyítására, agent provocateurösködésre, tömeges perek üzletszerű megindítására, reklámhajhászásra irányul. A joggal való visszaélés tilalmának érvényesítését nem zárja ki, hogy a jog ítélettel van megállapítva (Kúria P. V. 1613/1924. sz., Mj. Dtár XVII. 58. sz.). A váltójoggal való visszaélés gazdag kazuisztikájából csak egy-két újabb döntést: a fedezeti váltó csak annak a követelésnek az érvényesítésére használható fel, amelynek fedezetére adatott, miértis a vételár fedezetére adott váltó nem használható fel kötbér fedezetére (Kúria P. VI. 2875/1927. sz., Jogi Hirlap II. 644.), a vétel pótlásaképp kötelezett fizetések behajtására (Kúria P. IV. 5624/1928. sz., u. ott III. 932.), a közvetítési díj fejében adott váltó a váltóhitelező által végzett szakértői munkálatok díjának behajtására (Kúria P. VII. 3595/1928. sz., Jogi Hirlap Döntvénytára, Bpest, 1930., 183. l.). Ha a váltót feltétellel adták, a feltétel bekövetkezéének hiányában a váltót nem lehet érvényesíteni (Jogi Hirlap I. 847.). A 160. sz. kúriai elvi határozatról l. alább.

ad 1. b) Felsőbíróóságaink állandó gyakorlata, hogy tisztességtelen verseny miatti perben az ítélet közzétételének elrendelését mellőzik, ha annak súlya nem állana arányban az elkövetett cselekménnyel (pl. ha az utóbbi hírnévrontó nyilatkozat, amelyet szűk körben tettek) és ha az alperes megokolatlan megbélyegzését eredményezné (Bpesti T. P. VII. 4079/1932., idézi az Ung. Rundschau für Recht u. Wirtschaft IV. évf. 11. sz.) vagy, ha az egyébként méltánytalanul sujtaná a marasztaltat (Jogi Hirlap III. 758., V. 182.).

ad 1. c) Túlzottan súlyos jogkövetkezményekkel szemben bíróságaink a kötelezettet igyekeznek minden módon — még értelmezési művészkedéssel is — megvédelmezni. Így a Kúria ama kikötést, hogy nemteljesítés esetében a hi-

telezőnek „a fizetett vételárért” joga van az ügylet hatálytalanítására, úgy értelmezi, hogy „az „ért” rag inkább a hatálytalanítás esetében bekövetkező felperesi ellenszolgáltatásra utal, mintsem arra, hogy a felperes a jogszabály szerint különben visszajáró ellenszolgáltatást megtarthatja.. Mindenesetre áll azonban az, hogy a szöveg legalábbis homályos, már pedig „az egyik fél terhére súlyos jogvesztést tartalmazó kikötésnek világosnak kell lennie, hogy arra a másik fél jogot alapíthasson” (P. VI. 2247/1927. sz., Jogi Hirlap II. 484.). A Pécsi Tábla szerint a feleledési záradékot tartalmazó kényszeregyesség teljesítése során tiz fil-lérnyi összeg még nem fizetése, ami elnézésből vagy számitási hibából is történhetett, a követelés feleledésének következményét nem vonja maga után (IV. 624/1924., Jogi Hirlap-Döntvénytára, Hiteljog 197. l.), s a Kúria akkor, amikor az adós egy nappal azért késett, mert a teljesítés napja vasárnapra esett s az azt követő nap is ünnepnap volt s ezért az adós a következő hétköznapon fizetett, a feleledést az egyéb feltételek fennforgása dacára azért nem állapította meg, mert e késedelemből nem vonható az a következtetés, hogy adós fizetési kötelezettségét szándékosan megsértette volna (P. V. 1465/1928. sz., Hitelvédelem II. 369. l.), amit más esetben közömbösnek jelentett ki (P. VII. 5595/1928. sz., *Meszlény*, Csődönkívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás, IV. kiadás, Bpest, 1931., 195. l.). V. ö. egyébként MMT. 1065. §. 3. bek. is.

ad 1. d) Ez alapon az egész gazdavedelmi jogot a joggal való visszaélés meggátlásának fogalma alá kell vonnunk. Nem változtat ezen az, hogy a gazdatartozások nyilván nem az egyedüliek, amelyek a mai válságos világgazdasági helyzetben az adós kimelését megokolják, s hogy a *ratio juris* más hasonló esetekben is nyilván ugyanaz. Ezért oly bölcs és igazságos a Code Civil fent idézett 1244. cikke. De rendkívül érdekes és jellemző, hogy a Kúria felismerte a gazdasági lehetetlenülés (MMT. 1150. §.) tanának e magasabb fogalom alá tartozását is, amit tanusít a következő döntése: Gazdasági lehetetlenülés nemcsak akkor forog fenn, ha a szolgáltatás az adós nagyobb vagyoni romlását vonná maga után, hanem akkor is, ha a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között feltűnő aránytalanság volna és az egyik fél a másik rovására aránytalanul kedvezőbb vagyoni helyzetbe kerülne, s így a szolgáltatás követelése vagy éppen elfogadása a szolgáltató hibáján kívül beállott helyzet kiméletlen kizsákmányolásának s így a joggal való visszaélésnek a tekintete alá esnék. (C. P. V. 2226/1921. sz., Mj. Dt. XV. 17. sz. V. ö. Mj. Dt. XIV. 40. sz. is.)

Ide rokonul továbbá az egész uzsorajog, beleértve az

undue influence szűkebb körét is (MMT. 977. §.). V. ö. 1923: VI. t.-c. is. A férji hatalommal való visszaélés házassági jogunknak egy erősen kiépített fejezete.

ad 2. Ehelyütt — nehogy nyitott ajtókat döngessenek — csak egy-két példát a személyiségi jognak egyéb alanyi jogokkal való összeütközése köréből.

A filmvállalat, amely a színész filmművészi tevékenységét hosszabb időre kizárólag a maga részére lekötötte, köteles a művész jogos érdekeinek biztosítására a filmszerepek lejátszására olyan előkészületeket tenni, amelyekkel alkalmat nyújthatott volna a kikötött számú filmek lejátszására (C. P. 2710/1921. Mj. Dt. XV. 39.).

A festőművésznek, mint szerzőnek, személyiségi jogkörébe tartozik kizárólagosan határozni a felett, hogy az általa alkotott mű, mint az ő művészi alkotó erejének egyéni megnyilvánulása, a maga eredeti állapotában tartassék-e fenn az utókor számára, vagy helyt foghat-e a festményen a tulajdonos által kívánt változtatás, utóbbi esetben a festőművész az említett személyiségi joga alapján a változtatás keresztülvitelét is magának tarthatja fenn. (C. 1916. jún. 8. Rp. II. 3880/1915., Mj. Dt. X. 154.) V. ö. e kérdéshez: *Mesz-lény* a Jogt. Közl. 1916. évi 40. sz. és Jogállam XII. évf. 509. s. k. II.

Írói hirnév megsértése vers engedély nélküli közlése útján, tehát személyiségi jog és kiadói jog kollíziója: *Kúria* P. I. 8104/1926. sz., Új Dtár 1929. évf. 727. sz.

ad 3. A kényszeregyességben lévő adós fizetőképességének idejében valaki az adósnak egy bizonyos összegben felüli tartozásáért készfizető kezességet vállalt. A hitelező anélkül, hogy a kezes ellen fordulna, egész követelésének egyességi hányadát érvényesíti a kényszeregyességi eljárásban. Az adós többek között azzal is védekezik, hogy a hitelező hajtsa be a kezesen, amit behajthat, s csak a fennmaradó összeg erejéig érvényesíthesse a kvótát, mert jogával való visszaélés volna, ha az amúgy is súlyos veszteséget szenvedő hitelezői összeséget még szükség nélkül külön is károsítaná azzal, hogy jogos ok nélkül kiméli a kezest, akin követelése egy részét 100%-ig behajthatná és egyúttal ennek erejéig mentesítené a tömeget. Utalok a Csődtörv. 180. §-ára, a 850/1931. M. E. sz. rend. 6. §. 4. bek.-re és *Mesz-lény* Csődönkívüli kényszeregyesség és kényszerfelszámolás, IV. kiadás, Bpest, 1931., 235. l.-ra. Ugyane gondolat némi visszfénye mutatkozik a MMT. 1206. §. 2. bek., 1207. §. 2. bek.-ben is.

ad 4. Az ingatlan tulajdonosa túrni tartozik a rádióbe-rendezés felszerelését (9557/X/1927. K. M. sz. rend.).

ad 5. A bosszantás (chikane) köréből a következő dön-

tésekre emlékeztetek (az eddig érintettekén kívül): Alperes a lakás bérbevételével megszerzett jogával akként élt, hogy saját jogos érdeke nélkül magának felperestől anyagi hasznot szerzen és ezzel őt megkárosítsa, mert alperes e magatartása nélkül felperes ez összeget fizetni nem lett volna kénytelen. A joggal való ilyen visszaélés nem részesülhet bírói oltalomban. (C. P. I. 4985/1917. sz., Mj. Dt. XII. k. 28. sz.)

A jog gyakorlása csak akkor jogellenes, ha a jogosított jogát minden egyéb cél és érdek nélkül csak azért gyakorolja, hogy ezáltal más károsítson. Alperes azonban, amikor a Vht. 217. §-a alapján a szállítandó motor egyenértékének megállapítása tárgyában hozott határozatok ellen jogorvoslattal élve a törvény által biztosított jogát gyakorolta, azt nem a felperes megkárosítása céljából, nem minden egyéb cél és érdek nélkül, hanem azért tette, mert az a saját érdekét vélte előmozdíthatónak. (C. P. II. 1950/1921. sz., Mj. Dt. XV. k. 84. sz.)

Senki sem gyakorolhatja jogát oly módon és oly célból, hogy a maga jogos érdeke nélkül jogával visszaélve, egyedül csak más károsítson. Fokozott mértékben áll ez a jogszabály a háború okozta nehéz gazdasági viszonyok között, midőn fokozottabb polgári kötelesség egymás támogatása és még inkább a polgári tisztességbe ütközik a gazdaságilag gyengébbnek kizsákmányolása (Bpesti T. P. I. 4985/1917. sz., Mj. Dtár. XII. 28. sz.)¹⁾

Az utóbbi két döntésben foglalt jogtétel lesz a közelebbi meghatározója annak, miért tér vissza a kir. Kúria gyakorlatában is mindig annak hangoztatása, hogy a magatartásnak *nyilvánvalóan* nem szabad más célt követnie, mint azt, hogy a másikat bosszantsa vagy károsítsa. Amint t. i. ez nem nyilvánvaló, hanem csak bizonyítás útján tisztázandó, akkor már nem arról van szó, hogy a magatartásnak nem is lehetett más célja, hanem arról, hogy *a konkrét esetben* nem volt más célja, ami a chikane-kérdés szempont-

¹⁾ A kérdéses esetben lakrészt használatáról pénzbeli ellenérték fejében való lemondásról van szó. Az Ind. elismeri a „jogos kényelmi érdek”-et, de nem ismeri el a „fényüzési célt”. Utal a „köztudomású lakásinség”-re, s ez alapon tekinti visszaélésnek, hogy az alperes a felperestől a szobáról való lemondás fejében 400 K-t csikart ki. Már a Mj. Dtár megjegyzi, hogy itt inkább erkölcstelen szerződés forog fenn. De ettől eltekintve is látszik, hova vezetnek az ilyen különbözőtetések: miért jogosabb a „kényelmi érdek”, mint a „fényüzési cél”? Vagy döntő az, hogy „te bőségben és kényelemben élsz, amíg mások éheznek és nyomorognak”, vagy nem; első esetben pusztán szubjektívum, vajjon már a kényelmet is bűnnek tekintem-e, vagy csak a fényüzést; utóbbi esetben sem az egyik, sem a másik nem állhat bírói felülbírálás alatt. L. alább végkonklúziómat a szövegben.

jaból közömbös. Perjogi nyelvre fordítva úgy is mondhatnók, hogy a chikane kérdése sohasem ténykérdés, hanem mindig a felülvizsgálat körébe eső jogkérdés vagy legalábbis „nyilván helytelen ténybeli következtetés” (Pp. 534. §. 3. bek.) kérdése. Amit a fél ennek támogatására ténykörményt felhoz, az nem szoros értelemben vett bizonyítás, hanem csak indicium avégből, hogy a bíróságot meggyőzze és rávezeesse amaz általános tapasztalati megállapításra, hogy a kérdéses magatartásnak más mint sikanirozás nem lehet a célja.

Igaz: a Kúria 160. sz. elvi határozata (PHT. I. 42. l.) ezzel ellentétes dikciót használ, amikor kijelenti, hogy a törvény által előírt joglépések igénybevételéért kártérítés csak akkor követelhető, ha a károsított *bebizonyítja*, hogy erre a joglépésre az azt kérelmezőnek jogellenes cselekménye szolgáltatott okot. De íme: maga a Kúria zárja ki a fentiekkel ellentétes következtetést azzal, hogy utalva erre a határozatra, mondja ki: „Ámde nem jogellenes az olyan feljelentés, amely nem hamis és nem is feltűnően gondatlan, mert a joggyakorlat szerint csak a *nyilvánvalóan* alap nélküli bűnügyi panasz esik a jogellenes cselekmény tekintete alá” (P. VI. 3676/1931. sz., Esettárunk f. é. 160. sz.), már pedig nyilvánvalóan alaptalan csak az olyan feljelentés, amely tekintet nélkül a konkrét célra, önmagában is csak arra szolgálhat, hogy a panaszlottat kompromittálja. Amit tehát a károsítottnak be kell bizonyítania, az nem az, hogy a feljelentés az adott esetben bosszantási célzatú, hanem az, hogy a hatósági intézkedést a károsító jogellenesen eszközölte ki, jogellenesen azért, mert (és ez már nem bizonyítás, hanem a tényekből vont következtetés tárgya) a tett feljelentés önmagában is olyan, hogy csak károsítás lehetett vele a feljelentő célja.

Vizsgálódásaim konkluzióit a következőkben foglalhatom össze.

A joggal való visszaélés, mint a jogérvényesítés akadály és kártérítésre kötelező tilos cselekmény, a magánjog egész területén érvényesül, a legkülönbözőbb tényállások kapcsán és a legkülönbözőbb intenzitásban. Számos összefüggésben maga a tételes jog reagál külön rendelkezésekkel a joggal való visszaélésre, amikor is e szempont felismerése csak mint az érvényben álló tételes jogszabály indító oka, rációja jön figyelembe s tehát legfeljebb a jogszabály értelmezése során lehet irányító tényező. Ahol maga a jog nem vonja le tételes rendelkezéssel e szempont következményeit, ott mérlegelni kell, vajjon a visszaélés oly fokú és oly nyilvánvaló-e, hogy annak győzedelmeskednie kell a

magánjogi önrendelkezés elve, a *qui suo jure utitur neminem laedit* szabálya fölött. Ez elv és szabály minden gondosságot és ápolást megérdemel, amelyet neki magasabb szempontok sérelme nélkül juttathatunk, mert a mai társadalmi és gazdasági irányzatok a társadalmat amúgyis féltelmetes erővel sodorják az ellenkező véglet felé, anélkül, hogy csak nyoma is lenne ama nélkülözhetetlen ellensúlyozó erőknek, amelyek a kultúrvilágot a legkegyetlenebb zarnokság karjaiból kiragadják. Akinek kincs az egyéni szabadság, a *my house my castle*, az emberi méltóság és az egyén, mint szellemi és erkölcsi érték, az legyen résen, amikor a köz részéről ellenőrzést gyakorolnak a magánjoggal való élés mikéntje fölött, és ne mulassza el felszólalni, ha ez az ellenőrzés újabb és újabb területeket igyekszik a maga körébe bevonni. Az olyan elv, hogy a jog csak méltányosan gyakorolható, vagy hogy a jogforrások az anyagi igazság érdekében és céljából állanak fenn és azokat úgy kell értelmezni és alkalmazni, ahogy azt az adott esetben az osztó igazság követeli,¹⁾ amely magasztos, amely megtámadhatatlan filozófiai értelemben, mégis gyakorlatilag határtalan kitágításra alkalmas és e határtalanságában fölötte veszedelmes. A fennálló jogrend ezt az elvet ebben a korlátlanságában nem is ismerheti el, mert azon az alapon áll, hogy a magánjogok gyakorlása elvileg nem tárgyhatalom felülbírálnak mindaddig, amíg közérdeket vagy szembenálló szerzett jogokat nem sért. A magánjogi kötelezettségeknek méltányosság alapján bírói úton enyhítése vagy megszüntetése csak kirívó és nyilvánvaló esetekre adott rendkívüli segédeszköz, amelyet csak „en usant de ce pouvoir avec une grande réserve” szabad igénybe venni. Végül szem előtt kell tartani, hogy a chikane-nal szemben adott jogi védelem a joggal való visszaélés elleni jogeszközöknek csak egyik részterülete, s nem konstruál helyesen az, aki a joggal való minden visszaélést a chikane-tilalom felhózáásával és érvényesítésével akarna kivédeni.

Az új jogszabályok rendszeres feldolgozása a „Polgári Jog“-ban.

(Jogszabálygyűjtemény.)

Az utóbbi években egyre gyorsabb és lüktetőbb tempóban folyó jogszabálytermelés eredményeképpen olyan hatalmas terjedelmű immár a tételes joganyag, hogy az abban való eligazodás a képzett jogásznak is nehezebbre esik. A korábbi, legalább is in principio örökkévalóságnak szánt törvények he-

¹⁾ Kúria 1924. jún. 11. P. V. 1613/1924. sz., Mj. Dtar XVII. 58. sz.